

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum ideo res futuræ contingentes certò à Deo cognoscantur, quia sunt
ei præsentēs secundum suam existentiam: indéque contingentia earum
cum diuina præscientia rectè concilietur. disp. 14.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

DISPUTATIO XIII.

Vtrum idè res futura contingentes certò à Deo cognoscantur, quia ei sunt praesentes secundum suam existentiam: indèque contingentia earum cum diuina praesentia rectè concilietur.

D. Thom. 22.
sententia.

Primum est
fundamentum.

Secundum.

As praesentia
D. Thomae
etiam ex ra-
tione de-
alio esse in
Deo certam
praesentia su-
periorum es-
sentiam.

Diuus Thomas hoc loco, vestigijs Boëtij s. Con-
solatione prosa vltima insistentem, partem affir-
mantem amplectitur, quae sequentibus fundamentis
licet in eodem ordine ab eo propositis, innitur.
Primum est. Cum aeternitas, et pote indivisibilis
ac infinita duratio, existat tota simul, ambiatque
totum tempus, omnia quae successiue fiunt, & sunt
in tempore, sunt ex aeternitate praesentia Deo se-
cundum illud idem esse extra suas causas, quod
successiue acquirunt in tempore: quare cum cog-
nitio diuina, vt & esse diuinum, aeternitate mensure-
tur, fit, vt cognitio diuina simul ex aeternitate fe-
ratur in omnia contingentia, vt in duratione aet-
ernitatis sibi sunt iam praesentia secundum illud idem
esse existentiae extra suas causas, quod decursu
temporis sunt habitura.

Secundum fundamentum est. Quoduis contin-
gens duobus modis spectari potest. Vno, vt est iam
in seipso extra suas causas, quo pacto non confi-
deratur vt futurum, nec in vtravis partem con-
tingens, sed vt praesens, & determinatum ad vnum.
Atque hoc modo spectatum subdi potest certae ac
infallibili cognitioni: certò namque oculis conficio
Socratem sedere, dum ille iam actu sedet. Altero
modo potest spectari, vt est adhuc in sua causa, quo
pacto consideratur vt futurum & contingens non-
dum determinatum ad vnum: quippe cum causa con-
tingens indifferens sit ad opposita. Si hoc modo spe-
ctetur, non subditur certae, & quae fallere nequeat,
cognitioni, atque ad eò quicquid cognoscit effectum
contingentem in sua tantum causa non habet de
eo certam, sed coniecturalè tantum cognitionem.

Ex his duobus fundamentis infert D. Thomas,
cum diuinus intellectus cognoscit omnia futura
contingentia, non solum vt sunt in suis causis, sed
etiam, vt vnumquodque eorum est actu in se ipso
secundum suum esse existentiae extra suas causas
diuino conspectui praesens, vt ex primo fundamen-
to est manifestum, Deum certa notitia cognosce-
re omnia contingentia: cum nihilominus vnum-
quodque sit in tempore contingens futurum, si
cum suis causis comparatur. Atque hac ratione
vale contingentiam rerum in tempore facta col-
latione cum ipsarum causis, cum infallibilis certa
praesentia Dei cohaerere. Idem docet q. 2. de veritate
art. 12. & 1. contra gentes cap. 67.

Verum dubium est, vtrum D. Thomas ex eo
tantum capite voluerit in Deo esse certam ac im-
mutabilem scientiam futurorum contingentium:
an verò etiam ex eo, quod in Deo sunt ideae, qui-
bus saltem post determinationem liberam suae vo-
luntatis, certò cognoscat futura, etiam si non es-
sent sibi praesentia secundum suas existentias, vt
disputatione sequenti, & disputatione vltima, la-
tius erit examinandum.

Caetanus hoc loco, & quidam alij ex discipulis
D. Thomae affirmant, quibus fauet Diuus Thomas
hoc articulo, cum inquit, *Vnde omnia quae sunt in
tempore sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ra-
tione, quae habet rationes rerum apud se praesentes, vt qui-
dam dicunt, sed quia eius intuitus fertur ab aeterno supra
omnia prout sui in sua praesentialitate.* Nomine namque
Molina in D. Thom.

A rationum rerum quas Deus apud se habet praesentes,
videtur intelligere D. Thomas ideas rerum, vt Caie-
tanus hoc loco, & quidam alij affirmant. Affere-
reque videtur futura, quae sunt in tempore esse quidem
praesentia Deo tamquam obiecta certò cognita ea ra-
tione, quae habet rationes rerum apud se praesentes:
at non sola ea ratione, sed quia eius intuitus fertur in
ea omnia, vt sibi praesentia secundum esse existentiae.

Nihilominus, quòd D. Thomas in contraria fuerit
sententia, videtur primò suaderi, quia in secundo
fundamento duplicem statum futuri contingentis di-
stinguit. Alterum, vt est iam in actu extra suas causas;
alterum verò, vt est adhuc in sua causa, priorique
modo dici subdi posse certae cognitioni: posteriori
verò non item. Et q. 2. de veritate art. 12. in corpore
& ad 6. clarè videtur asserere, nec comparatione di-
uinae cognitionis posse rem contingentem ita spe-
ctatam cadere sub certam cognitionem. Quae ratio-
ne hoc loco subdidit, *vnde quicumque cognoscit affe-
ctum contingentem in sua tantum causa, non habet de eo
certam, sed coniecturalè tantum cognitionem.* Secundo
quoniam si D. Thomas crederet rationes solas idea-
rum sufficere, vt Deus futura certò cognosceret,
antequam vel in tempore, vel in aeternitate essent
extra suas causas, id amplius explicasset, descèdisset
que ad explanandum modum, quo rationibus idea-
rum posset Deus certò cognoscere, quae in facultate
sunt liberi arbitrij creati, declarassetque quom-
nam pacto inde libertas arbitrij cum diuina praesentia
concordaretur, & conciliaretur, neque tantopere
fuisset sollicitus in explicanda certitudine diuinae
praesentiae solum ex capite praesentiae rerum
secundum esse existentiae in aeternitate, atque in con-
cilianda solum contingentia rerum cum certitudine
praesentiae ex illo tantum capite, quoniam si
D. Thomas verbis illis paulò antea relatis intendisset,
Deum ex vtrius capite habere certam scientiam
de futuris contingētibus, dicturus esset, *vnde omnia,
quae sunt in tempore, sunt Deo ab aeterno praesentia, non
solum ea ratione, quae habet rationes rerum apud se praesentes,
vt quidam dicunt, sed etiam quia eius intuitus fertur,
&c. id enim verisimilius innueret D. Thomam
voluisse vtravīs esse sufficientem rationem: at cum
rationes idearum esse sufficientem rationem certò
cognoscendi futura contingētia non cohaerere cum
doctrina, quam tradiderat in secundo fundamen-
to, & non dixerit, sed etiam quia, &c. sed solum dixit,
sed quia, &c. & praeterea sit legitima ratio, ob*

Certum est, quod cum in illis verbis non
esset sermo solum de praesentia futurorum contin-
gentium, sed de praesentia omnium, quae sunt in
tempore, inter quae multa sunt necessaria, & multa
quae habeat causas determinatas, vt producan-
tur, quae tamen impediri possunt, atque, vt ea omnia,
quae necessaria sunt causalitè habent determinatas,
certò essent praesentia Deo secundum esse
obiectiuum, satis essent rationes idearum, maximè
si omnia agerent ex necessitate naturae, sanè non
erant tunc excludendae rationes idearum, eaque
de causa D. Thomas dixit, *vnde omnia, quae sunt in
tempore sunt Deo ab aeterno praesentia, non solum ea ratione
quae habet rationes rerum apud se praesentes (quasi diceret,
ea enim sola ratio non esset sufficiens, vt omnia,
etiam secundum esse obiectiuum, ita illi essent praesentia,
vt ea certò cognosceret) sed quia eius intuitus fertur
&c. quasi dicat, haec est vniuersalis ratio, quare ita
illi omnia sunt praesentia, vt omnia etiam contin-
gentia futura certò cognoscat. Cum, inquam, haec
omnia ita sint, verisimile est, D. Thomam noluisse*

Fertur ab aeterno supra
omnia prout sui in sua praesentialitate. Nomine namque
Molina in D. Thom.

hoc loco affirmare, Deum etiam ex capite rationum idealium futura contingentia certò cognoscere.

Verùm, vt circa hanc rem totam dicam, quod sentio, in primis rationibus paulò ante adductis nihil obliuiscibus, affirmare non ausim D. Thomam, quem in omnibus patronum potiùs, quàm aduersarium habere percipio. credidisse, ex solo capite præsentia rerum secundùm esse existentia Deum cognoscere certò futura contingentia, quin potiùs, vt credo si ea de re consuleretur, contrariã sententiam affirmaret. Moueor primò, quoniam i. contragentes cap. 67. ratione tertia, ex eo probat, Deum cognoscere futura contingentia, quod sicut ex causa necessaria certò cognoscitur effectus necessarius: ita ex causa contingente completa, si non impediatur, cognoscitur certò effectus contingens: quare cum Deus non solum sciat causas effectuum contingentium, sed etiam ea, quibus possunt impediti, fit, inquit D. Thomas, vt ex suis causis cognoscat futura contingentia. Verum est tamen Ferrarientem eo loco exponere rationem hanc, non quidem de futuris contingentibus, quorum causa est liberum arbitrium, quippe cum liberum arbitrium, etiã non impediti, in potestate sua habeat producere, aut non producere effectum, vel hunc effectum potiùs, quàm alterum contrariũ, sed de futuris contingentibus, quæ emanant à causis naturalibus sapientie nature determinatis ad certos effectus: cæterum ea ratione contingentibus, quòd impediti possunt, ne eos producant. Moueor secundò, quoniam id dignitati diuinæ scientiæ derogaret, imò periculosum esset in fide: persuadere autè mihi non possum D. Thomam id in animũ suum induxisse, quòd dignitati diuinæ scientiæ aliqua ex parte derogaret, fideique Catholice minus esset consentaneũ, maxime cũ nihil sit, quod omnino cogat, & indicia sint non leuia pro contraria parte, totque viri docti affirmet, D. Thomam ex capite etiam rationum idealium asseruisse, Deum certam scientiam de futuris contingentibus habere.

Prima conclusio.
Futura contingentia apte omnem ipsorum existentia quomodo Deus agnouerit.

Sit ergo prima conclusio in hac disputatione. Deus non ex eo solo capite, quòd res existant extra suas causas in æternitate, cognoscit certò futura contingentia, sed ex altitudine suæ scientiæ, prius nostro modo intelligedi, cum fundamèto tamen in re, quàm quicquam statueret, comprehendit in se ipso omnia, quæ contingenter, aut merè liberè per causas omnes secundas ex sua omnipotentia possibiles essent futura, ex hypothesi, quòd hos, vel illos rerum ordines, cum his, vel illis circumstantiis veller statueret: eo autem ipso, quòd libera sua voluntate fieri statuit eũ ordinem rerum & causarum quem re ipsa statuit, prius, non solum quàm quicquam esset in tempore, sed etiam, nostro modo intelligendi cum fundamèto in re, quàm quicquam creatum existeret in duratione æternitatis, in se ipso atque in illo suo decreto comprehendit omnia, quæ per causas secundas contingenter, aut liberè re ipsa erant, aut non erant futura.

Hæc conclusio quo ad primam partem, imò & quoad reliquas, tam certa est, vt oppositum non dubitem periculosum esse in fide. Probatur primò, quoniam ex Scripturis sanctis constat, Deum optimum maximum habere certam cognitionem aliquorum futurorum contingentium, quæ ex libero arbitrio humano pendent, & tamen nec fuerunt, nec erunt vniquam in rerum natura, ac proinde nec existunt in æternitate: ergo non ex eo solo capite, quòd futura contingentia extra suas causas in æternitate existant, Deus certò illa cognoscit. Consequentia est manifesta: antecedens verò probatur.

A Quoniam Deus scit futurum fuisse in Tyrus & Sidoneis penitentiã in cinere & cilicio, ex hypothesi, quòd in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes quæ Corozain & Bethsaida factæ sunt, vt constat ex illo Matth. 11. Si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere penitentiam egissent: penitentiã autem illa, cum hypothesi, ex qua erat futura, re vera data nõ fuerit, nõquam fuit, nec erit in rerũ natura, & tamen erat futurũ contingens ex libero hominũ arbitrio dependens. Item 1. Regum cap. 23. consuluit Dauid Dominũ, num Saul descensurus esset in Ceilam, & respondit Dominus, descenderet. Iterum consuluit, num viri Ceile, qui tantum beneficium à Davide acceperant, tradituri eum essent, & viros qui cum ipso erat in manus Saul, & respondit Dominus, tradent. Ecce, Deus duo illa futura contingentia, quæ ab humano arbitrio pendeabant, agnouit, & reuelauit Dauidi, quæ tamen numquam in rerũ natura extiterunt, aut existent, ac proinde neque in æternitate. Confirmatur præterea, quoniam Deus præuidens peccata, in quæ laborentur iusti, si diu in hac vita perseverarent, sæpè eos misericorditer tollit de hoc mundo, iuxta illud Sapientiæ 4. Raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne scilicet deciperet animam illius. Et paucis interiectis: Placita erat Deo anima illius: propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum: cum ergo peccata illa essent de numero futurorum contingentium, eaque præuiderit Deus, nec vniquam habitura sint existentiam in rerum natura, fit, vt non ex solo capite, quòd res in æternitate existant, Deus certò futura contingentia cognoscat. Scio Cornelium Ianfenium cum Ambrosio exponere hunc locum, de translatione Enoch. Communis tamen expositio, cum Cypriano de immortalitate prope finem, & lib. 4. ad Quirinum, Augustino epist. 105. & 107. & de præd. sanctorum. cap. 14. est de translatione iustorum per mortem. Lege Lyrannum, & Dionysium Carthusianum ad eum locum. Et consentit ea expositio cum antecedentibus & sequentibus in eo capite, imò & cum capite præcedente, & sequente. Qui vim eius testimonij eneuare veller, exponere deberet, ne malitia, id est, ne forte malitia, mutaret intellectum illius, & ne fictio, id est, ne forte fictio, deciperet animam illius, quali vtrumque dubium atque incertum esset Deo: quam expositionem quis non videat, duram, peregrinam, & absurdam esse loci illius legitimam verò esse, quam Augustinus epist. 105. citata, & Doctores communiter tradunt, nempe vt malitia non mutaret intellectum illius, & vt fictio non deciperet animam illius, vt Deus futurum præuidebat, & ideo properauit educere illum de medio iniquitatum, quia placita erat ei anima illius. Est autem sermo esset de translatione Enoch, eodem etiam modo exponendus erat locus ille, confirmatque nostram sententiam.

Secundò, Deus per scientiam naturalem seipsum comprehendit, & in seipso omnia quæ in ipso eminenter sunt, atque ad eò liberum arbitrium cuiuscumque creatura, quam per suam omnipotentiam potest condere: ergo ante illam liberam determinationem suæ voluntatis ex altitudine suæ scientiæ naturalis, qua infinite superat singula, quæ in seipso eminenter continet, penetrat quid liberum arbitrium cuiusque creatura, data hypothesi, quòd veller illud creare in hoc, vel in illo ordine rerum cum his, vel illis circumstantiis, aut auxiliis, pro sua in nata libertate sit facturum, cum tamen, si veller, posset continere actum, aut facere oppositum, & si esset id facturum, vt liberè potest, Deus id ipsum prospice

prosperet, non vero, quod re ipsa ab eo facien- dum esse prospicit: indignum namque latitudine & perfectione divinae scientiae, imò & impium, minimeque cohaerens cum tanta comprehensione liberi arbitrii singularium creaturarum, esset, asserere, Deum ignorare, quid ego pro libertate mei arbitrii essem facturus, si me constituisset in alio ordine rerum, vel si in hoc ipso, in quo me constituit, statuisset conferre mihi maiora aut minora auxilia, quam re ipsa donare statuit, vel si concessisset mihi longiore vitam, aut grauiore tentationes permisisset: sit ergo ut etiam antequam quicquam libera sua voluntate statueret, per scientiam naturalem (seu mediam inter liberam & merè naturalem, ut disputatione vltima explicabitur) cognouerit certò futura omnia contingentia, non quidem absolute esse, aut non esse futura, sed ex hypothesi, si ipse hunc aut illum ordinem rerum cum his aut illis circumstantiis statueret creare, ac proinde sit, ut eo ipso, quòd liberè elegit eum ordinem rerum, quem re ipsa elegit, in ipsamet electione & decreto suae voluntatis, prius, nostro saltem modo intelligendi cum fundamento in re, quam quicquam, vel in tempore, vel in aeternitate in de secundum esse reale existentia emanauerit, cognouerit certò, & absolute, quanam contingentia essent, aut non essent futura: non ergo indiget Deus existentia eorum in sua aeternitate, ut ea certò cognoscat. Coacti sumus tangere radicem totam, vnde credimus Deum certò cognoscere futura omnia contingentia, atque vnde non obsecrè, ni fallimur, libertatem arbitrii & contingentiam rerum cum diuina praesentia disputatione penultima componemus.

Tertio, Deus non accipit cognitionem à rebus, sed in seipso, atque ex seipso cognoscit omnia: ergo existentia rerum, siue in tempore, siue in aeternitate, nihil confert, ut Deus certò sciat quid futurum, aut non futurum sit. Quia enim Deus in se ipso, ante omnem existentiam obiectorum, habet vnde omnia plene, ac perfectè cognoscat, inde est, quòd existentia rerum creatarum nihil perfectionis conferat cognitioni, quam de illis habet, neque in ea vllam efficiat variationem. Quare in Deo notitia intuitiua, & abstractiua; seu potius simplicis intelligentiae, nullo modo differunt, sed solùm ex conditione, si existat, aut non existat obiectum, vna eademque notitia aequè euidentis, & aequè perfecta secundum se, dicitur intuitiua, aut simplicis intelligentiae, ut articulo 9 ostensum est. In nobis verò & in Angelis, quoniam euidentis cognitio futurorum contingentium pendet ab eorum existentia & experimento, quò cognitione deprehendimus ea in ream natura secundum suam realem existentiam exilire, inde est quòd experimentalis, intuitiuaque cognitio, tum in Angelis, tum in nobis, specie distinguantur ab abstractiua, sicque multò perfectior, quam abstractiua, atque adeò quòd existentia obiectorum conferat ad perfectionem notitiae, quam Angeli, vel homines efformant, ut alio eodem articulo, & aibi explicatum est.

Quartò, in Deo est prouidentia & praedestinatio circa futura contingentia: ergo est praecognitio certa, qua praecognoscit, ante quam quicquam existat, quid futurum, aut non futurum sit, ex hypothesi ac conditione, quòd hoc, vel illud auxilium, aut medium adhibeat, vel quòd hoc, aut alio modo res disponat. Sin minus, quam ratione praerogatiua, & disposuit res per suam prouidentiam, effectus quidem bonos contingentes per causas tam naturales, quam liberas intendendo, malos autem

Molina in D. Thom.

A permittendo, ut inde maiora eliceret bona? Quomodo item fuit praedestinatio quarundam causarum liberè agentium, ut ad effectus ac fines contingentes his, vel illis mediis peruenirent? Ut enim artifex, nisi prius intelligeret modum, quem postea habere deberet arte factum ex eo, quòd vno aut altero modo in eius cōfectione manus, & instrumenta fabrilia adiuuarentur, nesciret huiusmodi media applicare, ut tale euaderet arte factum, quale illud esse vult; ita etiam, nisi Deus, antequam decreto libero suae voluntatis constitueret adhibere media, & disponere res eo modo, quo re ipsa ordinatae sunt, praevideret, quid ex tali dispositione, & ordine esset futurum, nesciret profectò decreto illo res, ut ad fines oportet, ordinare, quin potius quasi casu, & praeter antecedentem scientiam Dei, res secundum esse existentia vno, aut altero modo indifferenter euaderent: ex earum verò existentia deprehenderet, quales euasisent, quae planè absurdissima, atque impiissima vlt sunt; ita & iudicari debet. Quòd sit, ut antequam quicquam existat, praecognoscat Deus certò futura contingentia, ante illud quidem decretum liberum suae voluntatis, per scientiam quodammodo naturalem, atque ex hypothesi quòd hoc vel illo modo velit res creare & disponere: in illo verò decreto libero, quòd tamquam causa antecedit existentiam futurorum contingentium tam in aeternitate quam in tempore, absolute & absque vlla hypothesi & conditione.

Potest confirmari praecedens ratio. Quoniam Deus permittit peccata: id autem dicitur quis permittere, quòd praevidet futurum, nisi ipse impediat, & potest impedire, nec tamen vult: cum ergo peccata de numero sint futurorum contingentium, sic, ut futura contingentia prius, saltem natura, seu potius nostro intelligendi more cum fundamento in re, à Deo certò cognoscantur ex hypothesi, quòd non velit ea impedire, quam vel in tempore, vel in aeternitate sint. Conclusio proposita ex his, quae dicemus conclusione sequenti, magis adhuc corroborabitur.

Secunda conclusio. Licet in sensu disputatione praecedente explicato, facile defendi possit, hanc propositionem, omnia, quae in quacumque differentia temporis sunt, fuerunt, & erunt, coexistunt Deo, aut sunt, praesentia Deo secundum suam esse existentiam extra suas causas: veram esse in quocumque instanti versus aeternitatem ea praerferretur, copulis tamen illis, coexistunt & sunt, consignificantibus, non quidem nunc temporis in quo proferuntur, sed nunc aeternitatis, non sumptum inadèquate, ut responderet praesens huic, aut illi instanti, vel parti temporis, sed adèquate, ut est duratio infinita complectens vniuersum tempus tam praeteritum, quam futurum, etiam cogitatione apprehensum: arbitror nihilominus, neque esse concedendum res, quae in tempore sunt, prius exilire in aeternitate, quam existant in tempore, aut prius praesentes esse Deo in aeternitate, secundum suas existentias, quam in tempore sint re ipsa praesentes nobis, neque Deum ex hoc capite, quòd res existant in aeternitate praecognoscere certò futura contingentia, antequam sint in tempore. Quare propositio illa, ex aeternitate omnia coexistunt Deo, aut praesentia Deo secundum suas existentias extra suas causas, in sensu disputatione praecedente explicato, nihil, ut credo, conducit, vel ad ostendendam certitudinem praesentiae diuinae de futuris contingentibus, vel ad conciliandam contingentiam rerum cum diuina praesentia.

Moueor ad hoc asserendum primò. Quomodo praeter

Scientia intuitiua non est perfectior in Deo scientia simplicis intelligentiae.

Secunda conclusio.

Existentia rerum non prius est in aeternitate, quam in tempore.

præterquam quod ab existentia rerum, creaturarum nihil omnino confertur scientiæ, quam de illis Deus habet, nec ab illa pendeat, nec ullam perfectionem, ac proinde neque certitudinem ab ea recipiat, ut paulò ante explicatum est, existimandum non est, res, quæ successivè fiunt in tempore, existere prius in æternitate, quàm in tempore, ut ex anticipatione aliqua, quam, quoad existentiam extra suas causas, habeant in æternitate, cognoscantur certò in æternitate, dum adhuc futurae sunt in tempore: quod tamen verum esse oportebat, ut ex rerum existentia in æternitate præcognosceret eas Deus certò, antequàm in tempore fierent. Quod si Boëtius, & Divus Thomas, cæterique, qui ex illo capite affirmant, Deum cognoscere certò futura contingentia, hoc voluerunt, ingenuè fateor, me id non intelligere, neque vlla ratione verum esse posse existimo. Hac enim opinione instans temporis præsentis, hanc propositionem esse veram: *ea quæ toto decursu temporis erunt, sunt iam secundum suum esse existentia in æternitate*: quoniam licet in instanti temporis, in quo ea propositio profertur, nondum ea existant in tempore, quæ adhuc sunt futura, in eo tamen ipso instanti temporis essent in æternitate propter anticipatam illam existentiam, qua res prius sunt in æternitate, quàm in tempore fiunt: quamvis autem multi id videantur concedere, eoque modo loquendi uti consueverint, ego tamen nec disputatione præcedente id concessi, nec credo esse verum. Etenim cum ea, quæ successivè producuntur in tempore, non alias causas habeant, à quibus producantur secundum esse existentia in æternitate, quàm illas easdem à quibus producantur in tempore, neque tales cause alia productione, aut secundum aliud esse existentia, producant ea in æternitate, quàm ea ipsa productione, & secundum idem esse existentia quo producant illa in tempore, neque item in eo sensu producant ea in æternitate, quasi intra æternitatem, hoc est, intra Deum ipsum, qui est sua æternitas, eis conferant esse existentia (id enim ridiculum, & impium esset) sed in eo sensu, quod, dum producant ea in duratione temporis, simul efficiunt ea in duratione æternitatis existere, eò quod, cum æternitas indivisibilis sit & infinita, ac proinde ita tota coexistat toti tempori, ut tota coexistat singulis partibus & punctis illius, fieri nequit, ut aliquid existat in tempore, quin in duratione æternitatis existat: cum, inquam, hæc omnia ita sint, sit ut existimandum non sit, durationem infinitam æternitatis, quæ totum tempus complectitur, ad eum sensum esse totam simul, quasi attrahat, faciãtque ut in se ipsa res futurae existant extra suas causas antequàm in tempore efficiantur: id enim incredibile esset omnino, & absque vlla necessitate confictum, libertatẽque arbitrii, & contingentiam rerum de medio tolleret, ut statim ostendam: sed ad eum sensum, quod tota coexistit toti tempori, & singulis eius partibus, quando tamen vnaquæque pars secundum se ipsam existit, & non antea: non quidem propter vllum æternitatis defectum, sed quia talis temporis pars nondum secundum se, & absolutè existit.

Libertate arbitrii quomodo tollatur, si quis dicat, res prius in æternitate, quàm in tempore existere.

Quod autem libertas arbitrii nostri, rerumque contingentia omnino tollatur, si quis asserat, ex eo, quod æternitas sit tota simul, prius res in ea, quàm in tempore existere, ita ut omnia, quæ in tempore sunt futura, iam in hoc temporis puncto, imò ex æternitate sint extra suas causas secundum veras existencias in æternitate, idque tanta firmitate, ut ex ea

radice Deus certò cognoscat ea, quæ in tempore sunt contingenter futura, facile ostendi potest. Etenim, neque liberum arbitrium, neque cætera cause efficere possent in futurum, quin ipsæ eadem causa, idem, eodemque modo, eademque actione in tempore futuro efficerent, quod iam antea in æternitate effecerunt, vel si possent aliud efficere, non tanta profectò firmitate esset iam modò id in æternitate, quin possit non esse, atque adeo ex tali rerum existentia in æternitate provenire non posset incertitudo diuinæ scientiæ circa ea, quæ contingenter in tempore euenient.

Moueor secundò (& in idem fortè recidit) quoniam, quæ post hanc diem sunt in tempore contingenter futura, ad hanc usque diem indifferentia sunt, ut sint, aut non sint, tam in tempore, quàm in æternitate: actus enim mei liberi arbitrii, qui cras est futurus, potest adhuc non esse in tempore, alioquin non esset contingenter in tempore futurus: cum verò non sit in æternitate, nisi per esse, quod habiturus est in tempore, vique potest re ipsa non esse in æternitate, aliàs ne in tempore esset futurus contingenter: ergo scientia, qua Deus scit actum usque diem certitudinem, nihil omnino dubitationis habentem, ex existentia illius actus in æternitate: quippe quæ in ea possit non existere, non ergo existentia rerum in æternitate est radix, quod Deus certò sciat ea quæ in tempore sunt adhuc contingenter futura. Quando namque, consignantibus copulis nunc æternitatis, dicimus omnia, tam præsentia quàm præterita & futura in tempore, habere esse simul in æternitate, intelligendum id est, de æternitate adæquatè, hoc est, ut respondet toti tempori: quamvis autem æternitas usque ad præsentem diem sit, & fuerit, ut respondet instanti præsentis, & toti tempori præterito, nondum tamen est, ut respondet tempori futuro, non quidem quod aliquid æternitatis desit secundum quod respondeat tempori futuro, sed quod nondum adit tempus futurum, cui correspondeat.

Exemplum est accommodatum in puncto medio comparatione circuli, qui circa illud describitur, quibus similia esse dicuntur indivisibilis æternitas, & tempus, quod circa illam labitur, ac decurrit. Ut enim, dum describitur circulus punctum centri nondum responderi parti adhuc describenda, sed solùm parti descriptæ, idque non quod puncto centri aliquid desit ratione cuius respondere debet parti describenda, sed quod pars ipsa desit, cui tale punctum, existens iam secundum se totum, respondeat, descripto verò integro circulo, centrum responderi toti circumferentiæ & singulis illius partibus: ita indivisibilis æternitas, interim dum totum tempus non est elapsum, non responderi toti tempori, sed parti, quæ elapsa est. Quare sicut punctum centri potest numquam respondere parti circumferentiæ nondum descriptæ, si illa in futurum non describitur: ita æternitas potest non respondere, vel partibus temporis veri adhuc futuris, vel rebus contingenter in eis futuris, si vel tempus cesset, vel eodem perdurante, tales res in illo non sint, ut re ipsa possint non esse.

Ex quibus patet, quod licet, copulis consignantibus nunc æternitatis, & sumpta æternitate adæquatè, ut respondebit toti tempori etiam cognitione apprehenso, hæc sit absolutè vera, quicquid futurum est in tempore est præsens Deo, aut est in æternitate, eò quod quæcumque fuerint in tempore, siue plura, siue pauciora, eo ipso necessariò sint in æternitate, quæ totum tempus complectitur: nihilominus, si loquamur

Exemplum æternitatem explicans.

loquamur de aliqua re futura adhuc contingenter in tempore, verbi gratia de peccato Petri futuro, haec non est absolute vera, hoc peccatum est praesens Deo, aut est in aeternitate, sed solum ex suppositione, quod futurum sit in tempore: ut enim potest adhuc non esse in tempore, ita potest non esse in aeternitate adaequate sumpta.

Postremo moueor, quia si omnia, quae futura sunt in tempore, ex aeternitate essent extra suas causas praesentia Deo, secundum suas existentias per anticipationem quamdam in aeternitate, unde praesentia diuina certitudinem nancisceretur comparatione eorum, quae contingenter sunt adhuc futura in tempore, sequeretur in hoc nunc temporis nostri esse infinita actu extra suas causas; non quidem, quae existerent in eo tanquam in mensura sua realis existentiae, sed quae existerent illo modo in nunc aeternitatis, ac in hoc nunc temporis nostri, tanquam in mensura existentiae eorum illo modo in aeternitate: omnino autem absurdum videtur concedere, in hoc nunc temporis nostri esse infinita actu in aeternitate, contradictionemque inuolueret videtur.

Ex dictis patet id, quod in calce art. 9. asseruimus, Nempe scientiam Dei eorum, quae adhuc in tempore sunt contingenter futura, nondum habere propriam rationem scientiae visionis, quousque illa actu in tempore existant, sed simpliciter duntaxat intelligentiae, eo quod res obiectae nondum existant. At quoniam duratio propria illius scientiae est aeternitas, & in aeternitate, ut coexistat tempori futuro, illa tandem erunt praesentes, simpliciter scientia diuina appellari potest scientia visionis comparatione omnium, quae erunt in aliqua differentia temporis: atque ita eam cum communi Doctorum sententia passim appellamus.

Illud insuper admonuerim, cum Hieronymus in prioribus commentariis in illud ad Ephes. 1. Sicut elegi nos in ipso, ait. Quod electos nos esse essentiam sancti ante fabricam mundi restatus est, ad praesentiam Dei pertinet, cui omnia futura iam facta sunt, & antequam fiant, uniuersa sunt nota. Cum etiam in posterioribus commentariis in eundem locum ait. Quia nihil nouum est ei, apud quem omnia erant, antequam fierent, non ita haec intelligere, quasi secundum realem existentiam praexistant, sed quod in esse obiectiuo praexistant euidenter cognita. Quemadmodum enim ea, quae non sunt, quodammodo dicuntur esse comparatione potentiae diuinae, quae ea, quae non sunt, tanquam ea quae sunt, vocat, facitve existere: ita quia ea, quae non sunt, non latent Deum, sed perinde ab eo euidenter cognoscuntur, ac si existerent, dicuntur à Hieronymo praexistere in scientia diuina. Unde post illa verba subiungit: Non, ut quidam haeretici somniant, animas antea in caelo fuisse segregatas. Et in illud Ecclesiast. 1. Est ne verbum, &c. ait. Est dicendum, quod ex praesentia & praedestinatione Dei iam ea facta sunt, quae futura sunt. Idem affirmat Cyrillus libro quinto thesauri capite vltimo.

Argumentatur praeterea à Scotus aduersus eandem opinionem D. Thomae. Quoniam sicut aeternitas est tota simul & coexistit tempori praeterito & futuro, ita aeternitas Angeli est totum simul, & coexistit tempori praeterito, & futuro: ergo sicut existentia in aeternitate eorum, quae in tempore sunt adhuc contingenter futura, praecognoscit Deus ea certo futura, ante quam in tempore existant: ita existentia eorumdem in aeternitate praecognoscet ea Angelus certo antequam in tempore existant.

A Ad hoc argumentum consueuerunt discipuli D. Thomae respondero, quia cognitio Angeli non mensuratur aeternitate, sed instanti temporis discreti, cognitio vero diuina mensuratur aeternitate, in qua ea, quae in tempore sunt contingenter futura, actu existunt, non esse parem rationem vtriusque. Verum cum Angelus habere possit cognitionem totam simul, quae omnino coexistet aeternitati, quae per comparationem ad tempus nostrum duraret tantum, quantum durat aeternitas, non ea ratione recte argumentum dissolueret videntur, maxime quia si futura semper coexistant aeternitati secundum esse existentiae extra suas causas, ut coexistunt aeternitati, sane ea deprehendet Angelus sua cognitione posita iam in aeternitate extra suas causas, atque adeo certo illa cognosceret, antequam sint in tempore, esto ea non cognoscat per cognitionem, cuius duratio sit aeternitas, sed nunc temporis discreti.

Melius tamen respondere possent, aeternitas se non habere latitudinem duratiuam, sed solum ex eo, quod Angelus conferuetur à Deo maiori vel minori tempore: unde, quod Angelus coexistat tempori futuro, pendere, non solum ex existentia futura temporis, sed etiam ex eo, quod Deus conferat esse Angelo, illumve conferuet in tempore futuro, aeternitatem vero ex se esse durationem infinitam, ut quaest. 10. vtrumque explicatum est, atque inde fieri, ut non sit vtriusque par ratio, quod ea, quae adhuc futura sunt in tempore, non coexistant in hoc temporis momento cum aeternitate, ut coexistunt cum aeternitate. Haec responsio solum habet locum, si dicamus, aeternitatem eius esse naturam, ut antecedere faciat secundum se ipsa ea, quae in tempore sunt futura, ut necessarium est dicendum, si aliquo modo defendenda sit sententia Boetij & Diui Thomae: esto enim id aeternitati tribueretur, nulla tamen ratione tribuendum esset aeternitati propter rationem, quam proximè reddidimus.

DISPUTATIO XV.

Vtrum per ideas futura contingentia Deus certo cognoscat, simulque examinantur opiniones Scoti, & Durandi.

D. Bonauentura in 1. dist. 39 art. 2. quaest. 3. affirmat, ideò Deum futura contingentia certo cognoscere, quia in se habet ideas omnium rerum, per quas ita certo futura omnia cognoscit, ac si illa haberet praesentia secundum suas existentias. Eandem sententiam tribuunt D. Thomae Caietanus hoc loco, & quidam alij ex discipulis Diui Thomae, propter illa verba huius articuli quae disputatione praecedente retulimus & expendimus. Imò Caietanus affirmat, Scotum intellexisse eodem modo D. Thomam: nescio tamen an Scotus loco statim citando solum D. Bonauentura, & alios, quos hoc loco D. Thomas, suppresso nomine eiusdem sententiae fuisse docet, intenderit impugnare.

F Aduersus hanc sententiam argumentatur Scotus in 1. dist. 39. articulo 1. Quoniam ideae in Deo non representant coniunctionem praedicti cum subiecto complexionis contingentis, quae eo ipso, quod est contingens, est indifferens, ut sit aut non sit, sed representant solum extrema talis complexionis: at ex notitia, quantumuis perfecta, extremorum complexionis contingentis futuri nequit certo cognosci, quae pars contradictionis sit futura vera, eo quod neutrum extremorum debeat, aut repugnet alteri,

Melior solvendi ratio.

D. Bonauentura opinio.

Argumentatur Scotus contra hanc sententiam.

Argumentum Scoti contra D. Thomae opinionem.

Argumentum D. Thomae aduersus Scotum.